

Валентин Лазуренко

(м. Черкаси)

ШКІЛЬНІ ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧІ КОНФЕРЕНЦІ НА ЧИГИРИНЩИНІ

Невід'ємним складником громадського руху на сучасному етапі духовного відродження України є історичне краєзнавство, спрямоване на відродження духовності, історичної пам'яті, формування у громадян, і передусім у молоді, любові до рідного краю, національного патріотизму, поваги до людини, відповідальності за збереження історико-культурного надбання.

У Національній доктрині освіти розроблено програму патріотичного виховання молоді, де визначено найважливіші кроки відродження національної освіти і, відповідно, одне з першочергових завдань — формувати національно свідомі покоління. У цьому контексті набуває особливої актуальності підхід, який ґрунтується на тому, що кожен учень повинен добре знати свій рідний край.

Освітяни і краєзнавці Черкащини нині гідно виконують своє призначення на просвітницькій ниві. Проте слід зазначити, що поліпшення краєзнавчої роботи сьогодні неможливе без координації зусиль усіх зацікавлених у цій справі організацій, установ і закладів. Особливе місце в цьому краєзнавчому процесі належить шкільним закладам освіти.

У цьому аспекті особливої уваги й вдячності заслуговує той передовий досвід, та гарна краєзнавча традиція, яка виникла у 2006 р. і перспективно розвивається у педагогічному колективі Суботівської ЗОШ І—ІІІ ступенів Чигиринського району Черкаської області (директори — Г. І. Андрієнко (до 2007 р.); О. І. Мінська (з 2007 р.))¹. У цьому закладі освіти за ініціативи та під безпосереднім патронатом Центру культури та виховання провідного вищого навчального закладу Наддніпрянщини Черкаського державного технологічного

¹ Чигиринщина в історії України. Збірник І. Суботів: минуле і сучасність. Матеріали Першої історико-краєзнавчої учнівської конференції. — Черкаси, 2006. — С. 5.

університету (ЧДТУ), за підтримки Черкаської обласної організації Національної спілки краєзнавців України, відділу освіти Чигиринської районної державної адміністрації, Суботівського відділу Національного історико-культурного заповідника «Чигирин», Суботівської філії Чигиринської централізованої бібліотечної системи, Суботівської ЗОШ I–III ступенів започатковано просвітницько-виховну патріотичну роботу з дослідження, вивчення та популяризації унікальної у своєму роді історії державотворчої чигиринської землі².

Конференції також покликані залучити найкраще учнівське середовище до наукової роботи, до участі у подальшому в різного роду учнівських обласних та всеукраїнських конкурсах під егідою як Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, так і Малої академії наук учнівської молоді.

Підготовка до конференції має ряд чітко виписаних практично-методичних етапів, яких чітко дотримуються у Суботівській школі. Перерахуємо їх за ступенем виконання: 1) науковці ЧДТУ спільно з директором школи визначають загальну проблематику (тему) конференції; 2) науковці ЧДТУ спільно з працівниками НІКЗ «Чигирин» пропонують теми учням для підготовки до написання учнівських історико-краєзнавчих робіт; 3) учителі школи ще раз узгоджують теми учнівських доповідей та керують роботою учнів з їх написання; 4) директор на педраду школи виносить питання про час проведення конференції; 5) після визначення дати проведення заходу за сприяння ЦКВ ЧДТУ пишуть, узгоджують з науковцями ЧДТУ та друкують програму проведення конференції; 6) день, коли проводять конференцію, заздалегідь чітко розписує оргкомітет (урочисте відкриття; робота круглого столу; робота у секціях; урочисте підбиття підсумків й ухвалення резолюції конференції; концерт художньої самодіяльності; нагородження активних учасників заходу; колективне фото на пам'ять; збір матеріалів конференції для подальшого групування у збірник; фотографування кожного учасника конференції); 7) редагування науковцями ЧДТУ матеріалів учасників учнівської конференції, пошук спонсорів та видання збірника; 8) урочисте вручення кожному учасникові конференції виданого збірника³.

² Мельниченко В. М. Краєзнавство Черкащини: сторінки історії. — Черкаси, 2010. — С. 97, 109.

³ Лазуренко В. М. Роль шкільних історико-краєзнавчих конференцій у формуванні національного патріотизму. — Черкаси, 2008. — С. 4.

Зупинімось на особливостях проведення конференції в Суботівській ЗОШ І–ІІІ ступенів. Історико-краєзнавчу учнівську конференцію «Чигиринщина в історії України» започатковано і вперше проведено 12 травня 2006 р. Конференцію було присвячено історії села Суботова і вона носила назву «Суботів: минуле і сучасність». Учасники конференції – учні Суботівської ЗОШ І–ІІІ ступенів. Відбулися пленарне засідання і робота у трьох секціях. На початку конференції було оголошено привітання учасникам заходу від ректора ЧДТУ, професора Ю. Г. Леги та заступника голови Чигиринської РДА з гуманітарних питань С. А. Коцуренка. В рамках конференції відбувся круглий стіл на тему «Чигиринщина: історія і сучасність», де виступили науковці ЧДТУ, краєзнавці, вчителі. В ході конференції працювали три учнівські секції: «Історія Суботова від найдавніших часів до середини XVII ст.», «Суботів у часи Української національної революції середини XVII ст.», «Видатні постаті села Суботова», роботою яких керували науковці ЧДТУ: д. і. н., професор М. І. Бушин, к. і. н., доц. І. Ю. Машенко, к. і. н., доц. В. М. Лазуренко, к. і. н., доц. А. І. Лисенко, аспірант Є. М. Стрижак. З історико-краєзнавчими доповідями виступило 18 учнів школи. На конференції були присутні працівники Чигиринського райвню Н. М. Шевчук (керівник методоб'єднання вчителів-істориків району) та Л. В. Петриченко (провідний спеціаліст райвню). Почесним гостем конференції була Т. П. Горб-Дубова – дочка керівника потужного партизанського загону ім. Сталіна в роки Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр., колишнього випускника Суботівської школи П. А. Дубового⁴.

У перерві, після пленарного засідання, відбувся концерт лауреатів багатьох міжнародних, всеукраїнських та обласних пісенних конкурсів студентів ЧДТУ. В день конференції учасники і гості заходу ознайомилися з відкритим у школі постійним фотокуточком «Видатні випускники Суботівської школи» й виставкою картин знаного місцевого художника О. Г. Пушкаря у бібліотеці освітнього закладу.

За підсумками конференції ухвалено рішення опублікувати учнівські історико-краєзнавчі роботи окремим збірником та провести Другу історико-краєзнавчу учнівську конференцію на початку

⁴ Чигиринщина в історії України. Збірник 1. Суботів: минуле і сучасність. Матеріали Першої історико-краєзнавчої учнівської конференції. – Черкаси, 2006. – С. 5–8.

2008 р.⁵ Рішення конференції було виконано, збірник робіт конференції за фінансової підтримки доцента В. М. Лазуренка опубліковано й урочисто вручено кожному учасникові конференції та передано до бібліотек Черкащини і провідних бібліотек України.

Виконуючи резолюцію першої конференції, 31 січня 2008 р. в приміщенні Суботівської ЗОШ I—III ступенів відбулась Друга історико-краєзнавча учнівська конференція «Чигиринщина в історії України», присвячена подіям Великої Вітчизняної війни 1941—1945 рр. на Чигиринщині. Приємно відзначити, що участь у роботі цієї конференції взяли провідні науковці НІКЗ «Чигирин», учні Медведівської ЗОШ I—III ступенів, науковці ЧДТУ, вчителі Суботівської школи, краєзнавці, діти війни — жителі села Суботова, ветерани Великої Вітчизняної війни 1941—1945 рр. Відбулися пленарне засідання і робота у трьох секціях⁶.

У рамках конференції відбувся круглий стіл на тему «Велика Вітчизняна війна 1941—1945 рр.: проблеми сучасного висвітлення». У ході конференції працювало три учнівські секції: «Життя населення Чигиринського краю за нацистського окупаційного режиму»; «Форми Руху опору цивільного населення Чигиринщини окупаційній владі»; «Увічнення пам'яті учасників подій Великої Вітчизняної війни 194—1945 рр.». У роботі конференції взяли участь та активно працювали з учнями в секціях науковці ЧДТУ, співробітники НІКЗ «Чигирин». З історико-краєзнавчими доповідями виступило 17 учнів школи. Одинадцять доповідей учасники конференції почули від співробітників НІКЗ «Чигирин», учителів школи, ветеранів.

Учасники та гості конференції ознайомилися з відкритою в день конференції у холі Суботівської школи виставкою «Нагороди Великої Вітчизняної війни 1941—1945 рр.» (з фондів НІКЗ «Чигирин»). У день конференції у бібліотеці школи організовано виставку літератури, присвячену подіям Великої Вітчизняної війни 1941—1945 рр. За підсумками конференції ухвалено рішення опублікувати історико-краєзнавчі роботи окремим збірником (що і було зроблено через місяць після конференції) та заплановано провести Третю

⁵ Там само. — С.8.

⁶ Черняк В. «Сучасні краєзнавці — спадкоємці нашого роду» // Земля Черкаська. — 2008. — 15 лютого. — № 8 (828). — С. 3.

історико-краєзнавчу учнівську конференцію в Суботівській ЗОШ І—ІІІ ступенів восени 2008 р.⁷

Так і сталося. 27 листопада 2008 р. в приміщенні Суботівської ЗОШ І—ІІІ ступенів відбулась уже Третя історико-краєзнавча учнівська конференція «Чигиринщина в історії України» Суботівської ЗОШ І—ІІІ ступенів, присвячена трагічним сторінкам української історії — Голодомору 1932—1933 рр., репресіям 30—40-х рр. ХХ ст., голодові 1947 р. на Чигиринщині. ЦКВ ЧДТУ цією конференцією продовжив започатковану просвітницько-виховну патріотичну роботу з дослідження, вивчення та популяризації унікальної у своєму роді історії чигиринської землі. Географія учасників уже цієї конференції значно розширилась. В її роботі взяли участь учні Суботівської, Медведівської, Вершацької, Мельниківської, Чигиринської ЗОШ І—ІІІ ступенів Чигиринського району, науковці ЧДТУ, співробітники НІКЗ «Чигирин», учителі Суботівської школи, краєзнавці, жителі села Суботова, живі учасники подій 1932—1933 рр. Відбулися пленарне засідання і робота в чотирьох секціях⁸.

У рамках конференції відбувся круглий стіл на тему «Голодомор 1932—1933 років: Пам'ять народу». Кульмінацією круглого столу стала презентація книжки-реквієму «Жнива смерті (Кам'янщина)» члена Черкаської обласної організації НСКУО. В. Ветрова. В ході конференції працювало чотири секції: «Незалікована рана мого роду: Голодомор 1932—1933 рр. (спогади очевидців національної трагедії)»; «Мої земляки — жертви політичних репресій 30—40-х рр. ХХ ст.»; «Голод 1947 р. в пам'яті моїх односельців»; «Увічнення пам'яті жертв Голодомору 1932—1933 рр.». У роботі конференції взяли участь та активно працювали з учнями в секціях науковці ЧДТУ: доц. В. М. Лазуренко, професор В. І. Кунченко-Харченко, к. і. н. Є. М. Стрижак, аспіранти ЧДТУ — Л. В. Фрей, В. В. Куриленко, Т. Л. Кужим, а також співробітники НІКЗ «Чигирин» Н. В. Кукса, Г. П. Мартинова, А. І. Перепелиця, Я. Л. Діденко, О. В. Залюбовська, Л. О. Абашіна, Н. І. Тагірова, В. В. Макарюк.

Учасники та гості конференції ознайомилися з відкритою в день конференції у холі Суботівської школи виставкою плакатів учнів

⁷ Чигиринщина в історії України. Збірник 2. Чигиринщина в роки Великої Вітчизняної війни 1941—1945 рр. Матеріали Другої історико-краєзнавчої учнівської конференції. — Черкаси, 2008. — С. 5—7.

⁸ Яковлєва Н. Історії голодні сторінки прочитаєм, щоб не пізнати воочу.../ Чигиринські вісті. — 2008. — 5 грудня. — №92 (12066). — С. 6.

школи на тему «Не маємо права забути. Голодомор 1932–1933 рр. очима сучасного школяра» і виставкою родинних світлин: «На старих фотографіях всі молоді... На старих фотографіях мертві сміються... (Ліна Костенко)». В день конференції у бібліотеці Суботівської школи було організовано виставку літератури, присвячену подіям Голодомору 1932–1933 рр. в Україні. За підсумками конференції ухвалено рішення опублікувати історико-краєзнавчі роботи окремим збірником і винесено рішення провести Четверту історико-краєзнавчу учнівську конференцію у 2010 р.⁹

21 грудня 2010 р. Суботівська школа приймала гостей та учасників уже Четвертої історико-краєзнавчої учнівської конференції «Чигиринщина в історії України», присвяченої історії шкільної освіти краю. На пленарному та секційних засіданнях ішлося про історію шкіл Чигиринщини, висвітлювали життя і діяльність відомих педагогів Суботівської та інших шкіл району. Відрадно, що юні дослідники, готуючи свої виступи, використовували не тільки матеріали з архівів та наукової літератури, а й спогади своїх земляків старшого віку. В конференції взяли участь учні із семи шкіл Чигиринського району. Було заслухано 67 виступів¹⁰.

Голова Черкаської обласної організації Національної спілки краєзнавців В. М. Мельниченко, який був почесним гостем конференції, зазначив, що такі конференції мають не тільки пізнавальне, а й велике виховне значення, оскільки, досліджуючи минуле рідного краю і спілкуючись з безпосередніми її учасниками, діти відчувають свою причетність до історії і відповідальність за долю своєї малої батьківщини і держави¹¹.

Наступного року Суботівська школа відзначатиме своє 100-річчя. До цієї дати учасники конференції вирішили відкрити в школі музей свого села та провести вже п'яту ювілейну конференцію, яка згідно з рішенням відділу освіти Чигиринської РДА набуває з 2011 р. статусу районної.

⁹ Чигиринщина в історії України. Збірник 3. Голодомор 1932–1933 рр., репресії 30–40-х рр. ХХ ст. та голод 1947 р. на Чигиринщині. Матеріали Третьої історико-краєзнавчої учнівської конференції Суботівської загальноосвітньої школи I–III ступенів Чигиринського району Черкаської області. – Черкаси, 2009. – С. 5–8.

¹⁰ У с. Суботіві відбулася IV історико-краєзнавча учнівська конференція «Чигиринщина в історії України» // www.oda.ck.ua.

¹¹ Історико-краєзнавча конференція в Суботіві // www.nsku.ck.ua.

На всіх конференціях у Суботіві були присутні для подальшого висвітлення обласні та районні засоби масової інформації. У роботі конференції постійно бере участь і благословляє на благородну справу всіх її учасників Благочинний Чигиринського благочиння, настоятель храму Святого Пророка Іллі с. Суботова ієрей Володимир Гладковський.

Патріотично-краєзнавчу естафету проведення історико-краєзнавчих учнівських конференцій, започатковану 2006 р. в Суботівській школі, підхопили педагогічні колективи Новоселицької (у 2007 р.; організатор Л. Воскобойник¹²), Медведівської (у 2008 р.; організатор Н. Лавріненко¹³), Чигиринської НВК №2 (у 2009 р.; О. Кравченко) шкіл Чигиринського району, де вже проведено по декілька подібного характеру конференцій з виданням за їхніми матеріалами збірників.

Все вищезазначене підтверджує, що в Суботівській ЗОШ І–ІІІ ступенів Чигиринського району Черкаської області започатковано актуальний для сьогодення шкільний краєзнавчий виховний патріотичний рух, формою якого є проведення історико-краєзнавчих учнівських конференцій із залученням до їх роботи науковців вищих навчальних закладів Черкащини, працівників бібліотечних та музейних установ.

Але хотілося б зазначити, що цей напрямок роботи (напрямок історико-краєзнавчих учнівських конференцій) можна масово запровадити в кожній школі будь-якого району України, аби на це була добра воля керівників загальноосвітніх шкіл і не байдужих до цієї справи людей. А вивчати і цим самим з дитинства закладати в душу і серце учнів любов до рідної землі (так званий «місцевий патріотизм») у будь-якому мікрорегіоні нашої держави є багатого чого. І все це має невичерпні можливості для розгортання учнівської дослідницько-краєзнавчої роботи.

На Чигиринщині глибоко розуміють, що справа розвитку шкільного краєзнавства в різних формах його прояву — це справа величезної державної ваги, справа всіх, хто щиро вболіває за долю України — її минуле, сьогодення і майбутнє.

¹² Село Новоселиця: історія і сучасність. Матеріали Першої історико-краєзнавчої учнівської конференції Новоселицької ЗОШ І–ІІ ступенів Чигиринського району Черкаської області. — Черкаси, 2007. — 76 с.

¹³ Залізнякові читання. Матеріали Першої учнівської наукової краєзнавчої конференції, с. Медведівка, 22 травня 2009 р. — Черкаси, 2009. — 124 с.; Залізнякові читання. Матеріали Другої учнівської наукової краєзнавчої конференції, с. Медведівка, 21 травня 2010 р. — Черкаси, 2010. — 224 с.